

Adder

IVN-afdeling
Westerveld

Verschijnt tweemaal per jaar

Januari 2019 , jaargang 26, nr 2

IVN-Westerveld

Bestuursleden

Mariken Hornman	voorzitter
Ans Lutgerink	secretaris
Ria Duiven	penningmeester
Marja Generaal	algemeen bestuurslid
Marinus Jousma	algemeen bestuurslid

Secretariaatsadres:

	IVN – afd. Westerveld
	p/a Ans Lutgerink
postadres:	Tolweg 8
	7991 TC Geeuwenbrug
telefoon:	0521 345635
e-mail:	info@ivn-westerveld.nl
Internet:	www.ivn-westerveld.nl

Redactie:

Janke Santing, Ria Duiven, Adri van der Weyde, Marianne Miltenburg, Jan Nijman

Bronvermelding foto's: Mariken Hornman, Adri van der Weyde, Nelke Jintes, Marianne Miltenburg, Bart Pijper, Jan Nijman, Wikimedia, pixabay.com

Mailen met de redactie: redactie@ivn-westerveld.nl

In deze Adder:

Van het bestuur	4
Een kist voor school met activiteiten over insecten	6
Erik van Ommen	7
Bezoek aan een dassenburcht met Albert Henckel	9
Leer je groen	11
Het Verhaal van voorbij	12
Ieder kind is geïnteresseerd in natuur	13
Fietsexcursie met Siemen Dijkstra	15
Held in het veld: Margreet van der Valk	16
Wat is dat voor een beest?!	17
Natuurlijke bestrijding eikenprocessierups in	18
Het Holtingerveld	20
Het was winter en al heel lang had de eekhoorn ...	23

IVN-Westerveld Adder

Voorwoord

Ieder kind is geïnteresseerd in de natuur. Daarom willen we als redactie ook zo graag aandacht besteden aan natuureducatieve activiteiten voor jongeren. Dit keer schrijft Janke Santing over het bomenproject voor kinderen van de basisschool. En Nelleke Jintes doet verslag van het educatieve project dat zij met Roel Pepping, Geert Huisman en Mandy Pappot opgezet hebben als afsluiting van de Natuurgidsenopleiding.

Maar in deze Adder vind je meer interessante artikelen. Zo zet Adri van der Weyde op een rij wat de ontwikkelingen rond het Holtingerveld waren. Er wordt veel geld geïnvesteerd in dat gebied, maar het IVN is er niet goed vertegenwoordigd. Dat zou anders kunnen.

Dit najaar meldde Marianne Miltenburg zich aan als nieuwe lid van de redactie. Ze neemt je in een artikel mee op ontdekkingstocht langs dassenburchten met Albert Henckel .

We hadden de Adder graag nog in december willen uitbrengen. Helaas is dat dit keer niet gelukt. Toch wens ik je veel leesplezier,

Jan Nijman

Van het bestuur

Tekst Mariken Hornman

Over het laatste half jaar in 2018 zijn verschillende nieuwe dingen te melden.

Nieuwe werkgroep IVN Jong Westerveld

In de Adder van afgelopen juni schreef ik dat we een bijeenkomst hebben gepland over de oprichting van een van een nieuw te starten werkgroep gericht op de jeugd. De reden waarom we als bestuur deze werkgroep willen oprichten is dat we met z'n allen al heel veel activiteiten voor kinderen van ca 4 – 18 jaar doen en in de loop der jaren hebben gedaan: Zo hebben we Buren in het bos, Snuffelclub, Oktober Kindermaand, Slootjesdag, Paddenstoelendag, Natuurwerkdag, Maatschappelijke stage, Junior Rangers.

De verschillende activiteiten zijn verdeeld over verschillende personen die soms niet goed van elkaar weten wie wat doet en wat voor kennis en materiaal er al in huis is. Door één overkoepelende werkgroep gericht op jeugd/activiteiten te maken kunnen we kennis en ervaring delen, beter tegemoet komen aan verzoeken om hulp bij activiteiten enz. Daarom hebben we op 25 juni een avond georganiseerd. We wilden met elkaar bekijken of we zo'n werkgroep zinvol vinden? Wie wil er mee doen? Wat willen we doen en hoe?

Tien mensen namen deel aan het diner-parlant. Een aantal mensen hadden voor hartige taarten, heerlijke salades en een toetje gezorgd. We zijn begonnen met een rondje om van elkaar te horen wat iedereen doet of heeft gedaan aan kinderactiviteiten in de loop der jaren. Indrukwekkend om ieders verhaal te horen. We doen veel en hebben veel kennis en materiaal in huis!

We komen tot de conclusie dat het inderdaad goed zou zijn om een aparte werkgroep op te richten die informatie heeft over de activiteiten die binnen IVN Westerveld gericht op jongeren worden ondernomen. En ook weet welke kennis en materiaal in huis is.

Er wordt besloten een kleine kerngroep samen te stellen die het coördineert maar ook zelf activiteiten oppakt. Daar omheen een buitenschil van mensen die gevraagd kunnen worden om bij activiteiten mee te helpen. Werkgroep IVN Jong Westerveld is geboren.

In de kerngroep zitten Frits Witmer, Nelleke van der Veen, Marja Generaal en Lydia Haafkens. Voor de buitenschil hebben zich ook reeds een aantal mensen opgegeven. Maar het zou fijn zijn als hier meer mensen bij komen. Mocht je het leuk vinden om af en toe ook mee te helpen aan

Foto MH: natuurwerkdag DFW 2018 - kinderactiviteit

een activiteit met kinderen, laat dit weten aan onze secretaris.

De werkgroep is inmiddels al voortvarend aan de gang gegaan. De Maatschappelijke stage van de middelbare school Stad en Esch georganiseerd, meegeholpen aan Buren in het Bos en een kinderactiviteit tijdens de natuurwerkdag in het Drents-Friese Wold opgezet.

Werkgroependag op zaterdag 17 november

Het thema van deze dag is risico's en veiligheid. Een inventarisatie van mogelijke risico's bij allerlei activiteiten. Wat kun je doen om deze risico's te verminderen. Maar ook wat er komt kijken bij noodhulp in het veld, zonder meteen een EHBO'er te zijn. Ons doel als bestuur is dat ieder zich realiseert wat er eventueel kan gebeuren. En hier als team van een werkgroep met elkaar afspraken over maakt hoe hier mee om te gaan. Een belangrijk uitgangspunt voor ons is dat de gids/begeleider zich niet onthand voelt/een soort protocol heeft, zodat je achteraf niet met een rotgevoel van tekort geschoten blijft zitten.

We waren met zo'n twintig mensen. Van bijna iedere werkgroep was er wel iemand aanwezig. Na een rondje starten we met een inventarisatie van mogelijke risico's. Risico's in de breedste zin van het woord, want we doen tenslotte heel verschillende activiteiten: van het gidsen van groepen tot kinderactiviteiten, gebruik gereedschap, als het organiseren van cursussen, etc. Het is een risico-inventarisatie lijst geworden van gezondheidsrisico's, werken/gidsen van grotere groepen, terreineigenschappen, fotogebruik, AVG, gereedschapsgebruik, weersomstandigheden zoals mist, onweer of ijzel tot ongewenst gedrag.

Na een heerlijke lunch zijn we in de middag aan de slag gegaan met: wat te doen als onverhoopt er een incident/ongeluk in het veld gebeurt. Wat is van belang door te geven aan 112. Hoe gaat dat in zijn werk. Waar moet je op letten bij het slachtoffer, wat moet je wel en wat moet je niet doen, etc.

Inning contributie door IVN-landelijk

Als het goed is heeft iedereen hierover al bericht ontvangen. Dankzij het nieuwe registratiesysteem voor persoonsgegevens van het Bureau IVN-landelijk bieden zij de optie aan de contributie voor ons te innen. En daarnaast ook om de ledenadministratie voor ons bij te houden. Als bestuur hebben we hiervoor gekozen omdat we niet zoveel tijd kwijt willen zijn aan processen die ook automatisch kunnen verlopen. Hiermee houden we meer tijd over voor onze kerntaken: natuurbeleving, -educatie en -bescherming. Vooral voor de penningmeester en de secretaris is dit een grote ontlasting.

Bestuurssamenstelling

Komend voorjaar tijdens de ledenvergadering vindt er een bestuurswisseling plaats. Zowel Ans Lutgerink (secretaris) als ik (voorzitter) willen na zes jaar in het bestuur te hebben gezeten stoppen. Ook Marinus Jousma (algemeen bestuurslid) gaat stoppen. We zijn dan ook naarstig op zoek naar nieuwe bestuursleden. Heb je interesse en lijkt het je leuk bestuurswerk te doen? Een nieuw jaar – een nieuwe uitdaging? Neem contact met ons op of kom er een keer over doorpraten wat het inhoudt.

Een kist voor school met activiteiten over insecten

Werkstuk voor de afronding van de IVN-gidsenopleiding

Het eindwerkstuk van de opleiding tot natuurgids moet een educatief karakter hebben. Het onderwerp en de vorm mag je zelf kiezen. Vier gidsen, Mandy Pappot (IVN Assen), Geert Huisman (IVN Midden Drenthe), Roel Pepping en Nelleke Jintes (afdeling Westerveld) hebben een 'insectenkist' samengesteld.

Na overleg met docenten van de OBS in Nieuw Balinge gemeente Midden Drenthe, hebben we intensief ingezet op een product dat in de vier (samengestelde) klassen te gebruiken zou zijn. De activiteiten zijn in zodanige vorm aangeboden, dat ze voor de docenten goed uit te voeren zijn, ook als kennis over het onderwerp niet aanwezig is.

De kist is in juni 2018 aangeboden en heeft een prominente plaats gekregen in de school, blijkt bij navraag. Het gebruik van de kist is jammer genoeg wat gestagneerd doordat de school dit schooljaar is gestart met een nieuw onderwijssysteem waarin meer ruimte moet worden gepland voor de basisvakken.

Nu maar hopen dat ze binnenkort weer tijd kunnen maken voor natuuractiviteiten!

De kist is te leen, is vanuit de school aangegeven. Dus als iemand belangstelling heeft, dan even opbellen en vragen of dat ook voor scholen in een andere gemeente geldt.

Een indruk van wat erin zit:

Voor alle vier de klassen twee maal drie praktisch gerichte activiteiten, waarbij minstens twee buitenactiviteiten met betrekking tot insecten, met de benodigde materialen. De kist bevat leuke speelse onderdelen. Voor de jongsten bijvoorbeeld de waarneming op de hoogte van een mier (zie foto) en het bij elkaar zoeken van grote foto's van insecten en insecten onderdelen; allerlei spelletjes voor groep 3/4 zoals memory en insectenkwartet; en voor de hogere groepen onder andere hoe nemen insecten waar (vliegen proeven poep met hun voetzolen), het grootste insect ter wereld, slootjes en het leven van libellen, wie eet wie en welke insecten zijn gevaarlijk voor de mens. Veel foto's en filmpjes.

Door de opdrachten in de koffer komen de kinderen per klas zes keer in aanraking met het onderwerp insecten. Het gaat dan niet alleen over het leren kennen van insecten, maar ook over het grote geheel, de rol van insecten in het ecosysteem. Dat als er minder insecten zijn, dit ook betekent dat er een afname van vogels is. Dat het uitsterven van bijen rampzalig zou zijn. We leren ze iets over het belang van bloemen, struiken en bomen voor insecten.

Nelleke Jintes

Erik van Ommen is schilder, graficus en tekenaar. Hij is een veelzijdige kunstenaar voor wie kunst en natuur nauw met elkaar verbonden zijn. Erik publiceerde meer dan 25 boeken. Vogels zijn favoriet bij hem. De lezing op woensdagavond 28 november in OverEntinghe te Dwingeloo was het laatste onderdeel van de korte cursus Kunst en Natuur. Tijdens deze lezing vertelt hij over de verschillende technieken die hij gebruikt, maar laat hij ook de opbouw van deze technieken zien. De beelden die hij liet zien tijdens deze avond zijn moeilijk in woorden te vatten. Het is daarom een beknopt verslag.

Erik vertelt dat hij vogels ter plekke tekent. Hij laat zijn compacte rugzak zien waarin al zijn spullen zitten die hij nodig heeft: o.a. een windbestendig schetsboek en verf. Waarom niet gebruik maken van een foto? Een foto is een momentopname. Door een vogel te schetsen leer je de vogel kennen. Het gevoel van wat je ziet kan je overbrengen op papier.

Zwaluwen van Singraven

In kasteel Singraven heeft hij een jaar gewoond en gewerkt. Er zaten daar zwaluwen in het koetshuis. Hoe teken je deze vogels? Je kijkt door de telescoop en slaat het beeld van de zwaluw op in je hoofd. We kijken naar een filmpje van ongeveer één minuut waarin hij laat zien hoe hij de zwaluw

schetst en soms weer even opkijkt van de schets naar de vogel en dan weer verder tekent. Na een periode van een jaar is hij net als een bewoner van Singraven in de jaren twintig van de vorige eeuw naar Afrika gereisd. Erik is met het vliegtuig gegaan samen met zijn vrouw Wilma. De zwaluwen achterna. Wilma Brinkhof maakte de tekst en Erik van Ommen de illustraties van het boek *de zwaluwen van Singraven*.

Erik kreeg het aanbod om een jaar naar Vlieland te gaan. Hij

kon antikraak wonen in de kazerne. Hier schilderde hij de vogels van het wad. We zien het intieme portret van drie jonge kluten. Volgens Erik moet een vogel leven, je moet het water zien glinsteren op de onderbuik van de vogel.

Postzegels

In het jaar 2000 heeft hij op uitnodiging een tijdje in Japan gewoond. Hij heeft daar les gegeven. Zelf heeft hij daar gewerkt met de techniek van sumi-e schilderen met inkt. Verder heeft hij verteld en laten zien hoe je een bronzen

beeld maakt van een vogel, hoe je een houtsnede maakt, een aquarel, ets en een olieverfschilderij.

Zijn vader werkte bij de PTT en vond dat je als kunstenaar pas geslaagd was als je een postzegel mag ontwerpen. Voor PostNL en Natuurmonumenten schilderde hij de zegels voor het postzegelmapje Griend, vogels van het wad.

In 2017 werkte hij op uitnodiging een tijd in Spitsbergen. Het boek van deze periode verschijnt binnenkort.

Kort interview tijdens de pauze

Waar komt de interesse voor tekenen vandaan?

Die gaat terug naar mijn jeugd. Er zijn al foto's uit de plaats Epe, waar ik destijds woonde, met mij als 6-jarige jongen die tekeningen maakt. Er zijn ook foto's van 2 jaar later dat ik in Artis ben met potlood en schetsboek. Ik wil graag iets maken. Er is een grote behoefte bij mij om te tekenen.

Waarom staan de vogels centraal in je werk?

Vogels hebben mij altijd geboeid. Het kijken naar vogels is er van jongs af aan al geweest. Het is altijd onverwachts wat vogels doen. Vogels geven een gevoel van vrijheid. Ik hou ervan om buiten vogels te schetsen en te tekenen. Het geeft me een gevoel van ruimte.

Is er een lievelingsvogel?

Ja, dat is de zwaluw

Bezoek aan een dassenburcht met Albert Henckel

buiten.

De das brengt ongeveer twee derde van zijn leven door in zijn burcht.

Het gangenstelsel van de burcht verbindt de verschillende kamers, die een doorsnede hebben van zo'n 50 cm. Niet voor niets is de Engelse term voor een dassenburcht badger castle; het is een riant onderaards kasteel! Gangen komen uit op 'rotondes' en voeren naar kamers, verspreid over meerdere etages. De kamers die in gebruik zijn, worden gestoffeerd met nestmateriaal waar de

Als nieuwbakken inwoner van de gemeente Westerveld wil ik alles weten over de natuur in het Dwingelderveld – we wonen er letterlijk ín.

Een tijdje geleden had ik mailcontact met boswachter Albert Henckel, vanwege de vele zieke en dode merels die we rondom ons huis vonden (en nog steeds vinden); ik vermoedde dat het slachtoffers waren van het dodelijke usutuvirus. Dat kon, zei Albert, maar rui heeft zo'n beetje dezelfde symptomen.

Toen de zoveelste merel halfdood in de tuin zat, belde ik Albert op. Hij wilde het dier ook wel eens zien en kwam langs.

Het werd een informatief bezoekje over allerlei dieren, vlinders en insecten in de omgeving, maar ook vertelde hij dat er in het Dwingelderveld meerdere dassenburchten te vinden zijn. En hij kende een wel heel mooi, groot exemplaar. Wat zou ik die dolgraag willen zien! Dat kon geregeld worden...

Na een kruip-door-sluip-doorroute door het bos, ligt hij daar, de burcht! Adembenemend en fascinerend, alleen al vanwege de omvang en de vele ingangen!

Albert weet er veel over te vertellen. Bijvoorbeeld dat een das zijn burcht het liefst in een helling graaft. Hier loopt het water beter af, kan hij wat hij heeft uitgegraven beter afvoeren, én kan hij goed zien of er onraad is als hij het hol verlaat. Hij heeft een paar sterk ontwikkelde, gespierde voorpoten met lange nagels. Daarmee graaft hij zich door allerlei grondsoorten heen. Uitgegraven materiaal werkt hij met zijn stevige achterpoten en achterwerk naar

dassen overdag in slapen. Meerdere keren per jaar krijgen de meeste dassenburchten een grote beurt en worden alle kamers opnieuw gestoffeerd en geïsoleerd met vers, geurig materiaal. Met hun voorpoten harken ze varens, mos, bladeren of gras

Op deze foto is duidelijk een sleepspoor te zien.

bij elkaar, rollen dit tot een hanteerbare bol en verslepen die behendig tussen kop, borst en voorpoten achterwaarts mee naar huis.

Eeuwenoud

Albert vertelt dat er soms niet alleen dassen in de burchten wonen, ook muizen, ratten, wezels, bunningsen, steenmarters, konijnen, wilde katten en zelfs vossen kruipen erin voor onderdak.

De grootte van een dassenburcht wordt niet zozeer bepaald door het aantal dassen dat erin woont, maar door de ouderdom, de graafbaarheid van de bodem en de ligging in het veld. Ze kunnen honderden jaren oud zijn en het aantal hollen kan zeer snel stijgen, maar even zo snel afnemen. Als er om wat voor reden dan ook (verkeersslachtoffers, huizenbouw, stroperij etc.) minder dassen in een burcht zitten, maken ze één of meer hollen dicht.

De bewoners van de burcht

Das, foto Albert Henckel

(Ik wist niet dat de das het grootste landroofdier van Nederland is, maar Albert weet wel meer over dit dier te vertellen wat ik niet wist. Dat de das 's nachts met zijn neus aan de grond op zoek gaat naar regenwormen was me bekend, maar dat hij ook dol is op bosvruchten, noten, eikels, paddenstoelen, knaagdieren en slakken niet. En dat hij ook hij wespen- of bijennesten uitgraaft...!)

Ik kom die middag nog veel meer over de das te weten: Dassenmannetjes zijn maar iets groter dan vrouwtjes, hun lichaamsgewicht (vrouwtjes wegen 7 tot 14 kg; mannetjes zijn iets zwaarder) verschilt per regio, geslacht en jaargetijde en in de wintermaanden zijn ze meestal zwaarder dan in de lente.

De paartijd duurt ongeveer van februari tot mei en per worp krijgt een dassenvrouwtje één tot vijf jongen.

De das is van huis uit een nogal stil dier, maar toch kan hij veel verschillende geluiden maken. Als hij opgewonden is maakt hij mekkerende, tokkende, snuivende en grommende geluiden. Bij de jongen piept hij, en bij bedreiging is een diep, zwaar gebrom te horen. Als dassen in gevecht raken of pijn lijden, blijken ze behoorlijk hard te kunnen schreeuwen.

In de omgeving van de burcht laat Albert een boom zien die door de dassen als krabboom wordt gebruikt. Dat doen ze om de nagels te slijpen, legt hij uit.

Dassen leggen geen voedselvoorraden aan in de

burcht, en poepen en urineren doen ze buiten de burcht. Dichter bij de burcht vinden we wat mestputjes waarin dassen hun uitwerpselen hebben gedeponneerd.

Al met al ben ik dankzij het bezoek aan de dassenburcht veel wijzer geworden over het leven van de das! Zo weet ik ook dat je er als mens beter niet in de buurt kunt komen. Mensengeur blijft voor een das zeer lang te ruiken; het 's ochtends betreden van een dassenburcht kan tot gevolg hebben dat dassen 's avonds niet naar buiten komen!

Ik heb de burcht in ieder geval gezien en zal er uit respect voor de bewoners zeker uit de buurt blijven...

Hoe het verder met de zieke merel afliep? Hij bleek inderdaad slachtoffer van het usutuvirus...

Gelukkig vallen er nog een hoop merels te tellen in onze tuin. Man en ik genieten van de vele vogelsoorten hier: naast de bekende koolmees en pimpelmees, zijn er ook het zwartkopje, de boomklever, het puttertje, het roodborstje en de bonte specht... die de vele nestkastjes (van de vorige bewoner) bevolken. En als het donker wordt, genieten we van de roep van de bosuil. Inmiddels hebben we een bosuilenkast opgehangen en ook meteen maar een eekhoornkast – onze hond kan ze niet uitstaan, die eekhoorns, maar wij genieten ervan.

Marianne Miltenburg

Een mestputje van de das - foto: Bart Pijper

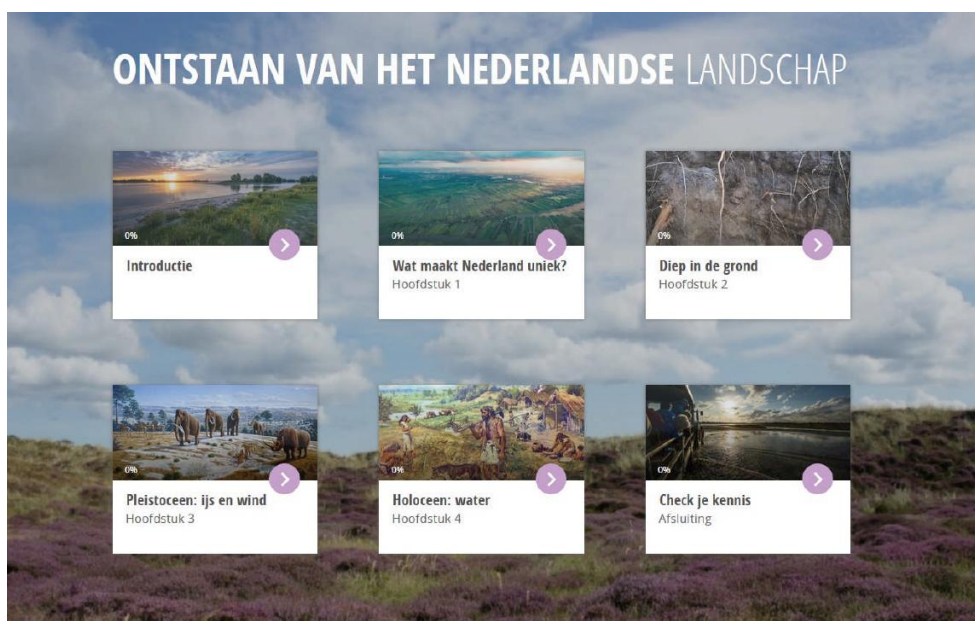
Leer je groen

Groene vrijwilligers, en dus ook IVN-leden, kunnen hun kennis over landschap, beheer of veilig werken vergroten met het online leerplatform 'Leer je groen.' In het e-learningplatform zijn nu een tiental modules beschikbaar.

In Nederland werken zo'n 100.000 vrijwilligers in het groen. En uit onderzoek blijkt dat vrijwilligers behoefte hebben aan opleiding en training. Daarom hebben verschillende organisaties zoals VBNE (Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren) Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, LandschappenNL en het IVN een online leerplatform 'Leer je groen!' ontwikkeld. Met de meer dan tien modules die nu beschikbaar zijn, willen die organisaties hun vrijwilligers een basis geven voor hun werk in de natuur.

Modules

In het platform vind je modules over bijvoorbeeld de ordeningen van het dierenrijk of plantenrijk, het ontstaan van het Nederlandse landschap of hoogstamfruitboomgaarden. Maar er zijn ook modules over

veilig werken, zoönoses of duurzaamheid. Zo zegt IVN vrijwilliger Janne Opmeer in een artikel in VBNL dat ze de modules goed in elkaar vindt zitten. Ze zijn laagdrempelig, zegt ze. Het volgen van een module kostte haar ongeveer 30 minuten.

Actueel

Het voordeel van een elektronisch leerplatform is de toegankelijkheid voor veel mensen en de mogelijkheid om de informatie snel te actua-

liseren. Aad van Paassen van LandschappenNL, die betrokken is bij de ontwikkeling van modules zegt nu nieuwe modules te ontwikkelen over akker- en weidevogels.

Leer je groen! is toegankelijk voor alle groene vrijwilligers, dus ook voor IVN-leden. Wil je meer informatie? Neem dan contact met cur-sushuis@ivn.nl

Het Verhaal van voorbij

Op een dag kregen de mier en de eekhoorn les van de zwaan. Het was aan de oever van de rivier, de zon scheen en ze zaten onder de wilg, in de schaduw van een laaghangende tak. Het was de tweede les, maar van de eerste les hadden ze niets onthouden.

‘Vandaag,’ zei zwaan, ‘zal ik het hebben over voorbij’. Dat vonden de mier en de eekhoorn een goed idee, want daar wisten ze weinig van. De zwaan trok een ernstig gezicht en zei: ‘Alles gaat voorbij’.

Het was even heel stil onder de wilg. Het water in de rivier glinsterde en er was nauwelijks wind.

‘Wisten jullie dat?’ vroeg de zwaan. ‘Nee’ zeiden de mier en de eekhoorn. ‘Dat wisten wij niet.’ ‘Ja’ zei de zwaan. ‘Alles gaat voorbij. Noem maar iets op en dan zeg ik dat het voorbij gaat. Mier ...’

‘De wilg,’ zei de mier ‘Ja,’ zei de zwaan. ‘Het is goed dat je dat zegt, mier. De wilg gaat voorbij.’

‘De wilg??’ vroeg de eekhoorn met grote ogen en wees omhoog. ‘Waar gaat hij dan heen?’ vroeg de mier. ‘Ho, ho,’ zei de zwaan. ‘Daar hebben we het niet over. We hebben het over voorbij en niet over waarheen. Dat komt pas in de laatste les.’

‘Hoeveel lessen zijn er eigenlijk?’ vroeg eekhoorn. ‘Ik weet het niet,’ zei de zwaan. ‘Ik heb ze nooit geteld.’ De mier dacht aan de tijd, de zon, de lucht, de zomer, potten honing, verjaardagen, verdriet, mos, de geur van den. Zou dat allemaal voorbijgaan? Dacht hij. Of niets daarvan. ‘En wij,’ vroeg de eekhoorn opeens, ‘zouden wij ook voorbijgaan?’

De mier dacht even na. Toen stond hij op, maakte een rare sprong in de lucht boven het gras, kwam op zijn rug neer en zei, zwaaiend met al zijn poten: ‘Nee, wij gaan nooit voorbij. Wij niet!’

Uit: Misschien wisten ze alles – Toon Tellegen

Verslag bomenproject basisscholen Westerveld 2018

Eind 2017 werd door de afdelingssecretaris gevraagd wie gids wilde zijn voor het bomenproject op de basisscholen in Westerveld. Een opdracht die in het voorjaar van 2018 gepland was. De beslissing mee te doen met het bomenproject lag bij de school. Mathijs ter Bork, projectleider Onderwijs van IVN regio Noord, informeerde in februari 2018 de geïnteresseerde scholen over de mogelijkheid van het bomenproject. Daarna wachtten wij als gidsen af of er contact werd opgenomen. Vijf scholen hebben gebruik gemaakt van het aanbod hun leerlingen met ons het 'bos in te sturen'.

Hoe zijn we te werk gegaan?

Mijn groepje bestond uit twee onervaren gidsen en één die bezig was met de gidsencursus. Wij hadden geen van allen ervaring met een excursie voor kinderen. We maakten een afspraak met Margreet van der Valk. Zij is al jaren betrokken bij 'Buren in het bos'. Ook sloten twee van ons aan bij de informatiemiddag voor leer-

krachten die verzorgd werd door Mathijs ter Bork. Zo konden we die middag gelijk contact leggen met de leerkrachten. Toen de scholen belden met interesse voor een excursie konden we een locatie gaan uitzoeken en de inhoud van het programma invullen.

Na rondstruinen in de omgeving van beide basisscholen- op zoek naar een geschikt bosje - kwamen we erachter dat naast basisschool 'Veldwikke' in Darp een prachtig bosje ligt. Daarna gingen we aan de slag met de inhoud, vergroten van onze deskundigheid en op zoek naar informatie.

Er dook een grote map met onderwijsmateriaal op over bomen, samengesteld door het IVN. En er was een natuurspeurdersboekje met uitgewerkte opdrachten, gemaakt voor het Spaarbankbos, beschikbaar. Vanuit alle verzamelde informatie stelden we een draaiboekje samen van belevingsactiviteiten voor onze excursies.

Toen was het tijd om uit te vogelen waar we de opdrachten in het bosje konden doen. Ondertus-

sen werden datums bepaald in overleg met de scholen en agenda's afgestemd. Bij Diet Prinsen konden we veel materiaal lenen voor de uitvoering van de opdrachten. Met alle gidsen deden we nog een laatste check vlak voor de excursie want als je in het vroege voorjaar in een bos loopt ziet het er echt heel anders uit dan een aantal maanden verder in het jaar. Omdat er een groep van 29 kinderen tussen zat werden daar nog snel 3 gidsen bezig met de gidsenopleiding voor ingevlogen. We waren er klaar voor, het kon beginnen.

Hoe hebben de gidsen de excursies ervaren?

Ervaringen van twee gidsen:

"Ik vond dat de kinderen heel enthousiast en nieuwsgierig waren. Een onderzoekende geest. Maar vooral op zoek naar vragen; de antwoorden vonden ze minder interessant. Ze vonden het leuk om blaadjes te zoeken, maar als ik vroeg of ze wisten bij welke boom die blaadjes hoorden en hoe die boom heette hadden ze geen idee.

De kinderen in mijn groepje waren een jaar of tien, maar ze vonden het nog heel erg leuk om om de beurt een knuffelbeest te verstoppen.

Ik vond het een leuke en gezellige middag; een prima programma en een prima tijdsduur"

Het verstoppen van dieren was echt een goed onderdeel. Het zoeken deden ze met plezier en ze leerden snel te letten op waar geknisper van voetstappen te horen was of waar iemand vandaan riep dat

hij/zij klaar met verstoppen was.

De bomen waren dan wel interessant: de hoogte, de verschillende blaadjes en basten en het gewicht van takken, maar een succes was ook de kikkerpoel en de diertjes die je kon vangen en bekijken in loeppotjes.

Al met al was het een leuke activiteit met gezellige samenwerking".

Wat vonden de kinderen ervan?

Reactie leerkracht:

De kinderen vonden het erg leuk en waren ook actief bezig tijdens de bomenexcursie.

We hebben voor of na de excursie er geen les meer aan gekoppeld. Maar we hebben achteraf natuurlijk wel gesproken over de excursie. Wat hebben de leerlingen gedaan, dat was leuk?

Activiteiten vanuit buitenaf zijn altijd leuk en welkom. We kijken wel altijd of het ook past binnen het onderwijs, ook qua tijd. Als er meerdere activiteiten zijn moeten we een keuze maken.

Tot slot.

De positieve reacties van de kinderen en hun enthousiasme maakten dat het leuk was om te doen.

En wij hebben veel geleerd. Onze kennis over bomen vergroot en geleerd hoe je zo'n activiteit opzet.

Janke Santing

Fietsexcursie met Siemen Dijkstra

De fietsexcursie met Siemen Dijkstra op zaterdag 10 november was een bijzondere belevenis van de korte cursus Kunst en Natuur. Siemen kan eigenlijk in het veld veel beter uitleggen wat hem bezielt en inspireert en waarom. De fietsexcursie was filosofie op de fiets.

Met een man of tien stapten we op zaterdagochtend in miezerweer op de fiets bij de Boslounge. Eerst maar naar het uitkijkpunt met de kop van het Drents Heideschaap, ook wel Ramskop genoemd. Daar kon Siemen ons de scherpe grens laten zien tussen de strakke graslanden bij Pesse aan de overkant van de snelweg en het oude Drentse landschap van het Dwingelderveld.

Voor Siemen een beeld van de spagaat waar Drenthe zich in bevindt. Zestig jaar geleden was dat hele gebied nog zo als het Nuilerveld, het laatste restje ervan nu als een klein plukje op de kaart.

Nuil en Pesse zijn oude dorpen vanuit de middeleeuwen. Sterke verhalen over de (eigenlijk wijze) heksen van Pesse en de machtsstrijd met Ruinen. De heilige steen uit Pesse in het fundament in de kerk van Ruinen. Siemen wijst ons op de scherpe grens tussen de percelen met grove dennen van Staatsbosbeheer en de loofbomen van het Nuilerveld, een oud boerenbos.

Het laatste driehoekje van de es van Nuil, tegenover rododendrons die een huisjesterrein van recentere datum markeren. Ook alweer weg. Alles is door mensen veranderd, overal zie je vooral sporen van het ingrijpen van ons mensen.

Bij Kraloo tegenover een boerderij stopten we bij een waterbekken voor kalkrijke kwel zoals Gertjan Baaiens ons dat beschreven heeft bij de jaarvergadering, compleet

met bomen topzwaar van bloeiende klimop. Die vloeivelden dateren al van lang geleden, en zorgden voor het vorstvrij houden en voeding voor de graszode, zodat de boeren eerder in het voorjaar al een snede gras extra hadden.

Richting de Ruiner Aa en de Laak komen we op een prachtig stukje kleinschalige akkertjes tussen boswallen met een pad erlangs en in de verte de rand van een open bos met jeneverbessen en heide. Zo was het vroeger, de landbouw vloeide over in de natuur. Wel andere gewassen vroeger. Een mooi beeld voor Siemen om te laten zien hoe het wel kan. Maar met zo'n constante stroom van veranderingen door de tijd heen, welk cultuurbeeld en welke tijd kies je dan als uitgangspunt?

‘Nog even richting Anholt en dan gaan we naar huis’, kondigt Siemen tegen twaalf uur aan. Maar ja, een pad met grote kuilen langs de weg houdt ons weer bezig: de podzol, insectengaatjes, ijzer-oer, grondwaterpeil. Een laatste blik over een maisakker naar de bosrand en dan fietsen we terug.. Nee, ho, wacht even. Stil, wat zien we daar..? Vier kraanvogels! Zo'n stomme maisakker is zo gek nog niet. Siemen gaat nog even terug naar het uitzichtpunt, even een schetsje maken.

Ans Lutgerink

Held in het veld: Margreet van der Valk

Wat betekent natuur voor jou?

Margreet woont in Diever, maar groeide op in het Gooi. Daar was prachtige natuur. Als kind kon je er eindeloos buiten spelen. Haar ouders hadden een zeilboot en er werd veel gevaren op de Wadden. Vanaf de jaren tachtig kwam Margreet regelmatig in Drenthe. De natuurontwikkeling van het Dwingerveld en het Drents Fries Wold heeft ze daarvoor vanaf het begin kunnen volgen. Op de lagere school was Margreet bij het 'Bosvolk', vergelijkbaar met de Snuffelclub. Iedere week gingen ze met andere kinderen uit het dorp het bos in. Later was ze bij 'de Vrije Vogels' een soort Junior Rangers van nu. Als middelbare scholier fietste Margreet op een witte fiets met de tekst 'dag vogels, dag bloemen, dag vissen'. Het was de tijd waarin de Club van Rome van zich deed spreken. Hun boodschap zuinig te zijn met energie en verantwoord om te gaan met de aarde vertaalde Margreet in spreekbeurten voor de zeilclub. Ze hield in haar betoog, met dia's van haar vader, een pleidooi lid te worden van de Waddenvereniging. Betrokkenheid en interesse in de natuur zit vanaf haar jeugd bijna in het DNA bij Margreet.

Hoe ben je betrokken geraakt bij het IVN en hoe lang ben je lid?

Margreet is al meer dan twintig jaar lid van IVN. Ze is lid geworden van het IVN toen ze in Haarlem woonde. De omgeving was daar heel anders dan in het Gooi. In Haarlem genoot ze van het duinlandschap en de landgoederen. Bij die afdeling ontmoette Margreet haar grote voorbeeld Mieke Wilmerk. Mieke was lid van IVN en gaf excursies. Margreet genoot van haar excursies. Op de jaarlijkse paddenstoelenexcursie kwamen wel honderd kinderen af. Dat vond Margreet geweldig.

*Natuur is Verwondering, Kwetsbaarheid,
Ongereptheid, Samenhang*

Wat waren je activiteiten binnen het IVN?

In 2002 is Margreet in Drenthe komen wonen en in 2003 volgde ze de gidsencursus. De gidsencursus kwam in Haarlem niet van de grond. Na de gidsencursus is Margreet bestuurslid geweest. Tijdens de stage van de gidsenopleiding maakte Margreet kennis met Diet Prinsen en hielp Diet met de Snuffelclub. Dat heeft ze tot vorig jaar, toen de Snuffelclub opgeheven, gedaan. Ze doet nog wel samen met Diet 'Buren in het Bos' gericht op leerlingen van de basisschool. Ook de ringslangengroep was een stage. Maar na de stage bleef je gewoon. Verder was Margreet onderdeel van de werkgroep de Blauwe Brigade onder leiding van Jelle de Vries. Deze werkgroep zette zich in voor het gentiaanblauwtje. Bij al deze werkzaamheden deed ze nog excursies op het Doldersummerveld.

Natuur was een gezond tegenwicht voor mijn werk. Margreet legt uit: "In mijn werk was ik vooral bezig verkeerde cellen af te remmen, de natuur probeerde ik juist te laten groeien".

Wat zijn je activiteiten nu?

Buren in het bos, inventariseren en tellen van gentiaaneitjes, af en toe een schoolproject en een excursie. Margreet helpt ook bij kinderactiviteiten van het OER museum.

Margreet is positief over betrokkenheid van de jeugd bij natuur. Jeugd is meer betrokken en weet meer dat we denken.

Welke activiteiten hebben je interesse?

Margreet volgt graag de korte cursussen, lezingen en excursies van de afdeling. De activiteiten met de basisscholen doet ze met plezier evenals de inventarisaties zomers. Margreet vindt educatie belangrijk. Educatie voor kinderen maar ook breder. Vooral bewustwording van de kwetsbaarheid van de natuur. Respect voor de natuur is ook met rust laten. Een bordje verboden toegang bij een gebied zou af en toe beter uitgelegd kunnen worden.

Een wens van haar is ook dat bezoekerscentra hun educatieve taak serieus nemen en commerciële activiteiten niet de overhand laten krijgen.

Wat zijn belangrijke activiteiten van het IVN volgens jou?

Margreet noemt het bijensymposium van 2017. Dit was volgens haar een goede aanzet om anders naar natuur te kijken, vooral het appèl op bewustwording en dat jezelf een bijdrage kunt leveren. Haar buurman had, nadat zijn vrouw bij de Vrouwen van Nu met Margreet een bijenhotel had gemaakt, er zelf nog één bij gemaakt.

Welke plant spreekt je erg aan? Welk dier heeft een bijzondere betekenis voor je?

Margreet geniet het meeste van een kruidenrijk bloeiend grasland met vlinders en vogels. De fascinatie voor de samenhang in de natuur, dat alles met elkaar verbonden is wil Margreet graag overbrengen.

Janke Santing

Wat is dat voor een beest?!

Half oktober zat deze jongen met zijn oranjevoelspriet en gevlekt lijf plots op de buitentafel. Hij kon springen en vliegen. Een krekelssoort?

De bladpootrandwants

Ik maak een foto en laat me verrassen door het antwoord van Obsidentify: het blijkt een bladpootrandwants te zijn. Nooit van gehoord. Googelen dan maar... Intussen zit er een in de gordijnen, een andere op de vloer, binnen

dus!

Ik lees dat dit insect gemiddeld 20 mm lang is en zich in dennen en sparren voedt met het sap van de zich ontwikkelende vruchten van coniferen en sparren. Hierdoor verdorren deze en komen niet volledig tot wasdom. Als de temperaturen in de herfst dalen, zoekt de bladpootrandwants een warm plekje in woningen en schuren

Als dierenliefhebber griezel ik niet zo snel van een insect; ik ben er eerder door gefascineerd. Daarom ben ik ook blij met de app Obsidentify op mijn telefoon. Fotootje maken, knopje 'identificeren' aantikken, en je weet meteen wat er in je gazon of op de muur zit (of in de gordijnen hangt).

op. De weg naar binnen weet hij gemakkelijk te vinden, omdat hij infraroodstraling kan zien. Hij ziet dus de warmte. Oorspronkelijk afkomstig uit Amerika, heeft deze wants zo'n tien jaar geleden Europa gekoloniseerd.

Net als bunzings en stinkdieren laat hij een wind als hij zich bedreigd voelt! Prikken kunnen ze ook, maar dat doen ze niet zo

snel. Geadviseerd wordt ze in de schuur, de garage of in de bosjes te zetten.

In de afgelopen tijd hadden we er wekelijks een paar binnen. Zodra we er een paar buiten de deur hebben gezet, komen ze via andere kieren en deuren weer binnen. Ineens zitten ze overal. De hoeveelheden nemen Hitchcockachtige proporties aan. De

score van deze week: zeventien! Niet voor niets staat hij in Noord-Amerika bekend als pest-soort, omdat de soort in grote aantallen in huis kan komen. Mij zul je niet meer horen zeggen dat ik nergens van griezel...

Marianne Miltenburg

Natuurlijke bestrijding eikenprocessierups in Wapserveen

De Boermarke Wapserveen wil de overlast van de eikenprocessierups op een natuurlijke manier beperken door de leefomstandigheden voor natuurlijke vijanden als vogels, insecten en vleermuizen te verbeteren. En het lijkt te werken.

De eikenprocessierups vormt een toenemend probleem. Deze vlindersoort komt in steeds grotere aantallen voor en in steeds grotere gebieden. De rups (*Thaumetopoea processionea*) is gespecialiseerd op zomereiken. Ze kunnen door hun vraat de groei van eikenbomen remmen, maar schadelijker is de overlast door brandharen van de rupsen. Na de vierde vervelling verschijnen die brandharen. Je kunt er jeuk van krijgen of luchtwegklachten. En bij sommige mensen veroorzaken die brandharen allergische reacties.

Niet alleen mensen kunnen er – als ze gevoelig zijn – flinke hinder van ondervinden. Ook dieren zoals vee kan er ziek van worden. De huidige bestrijdingsmethodes vormen geen duurzame oplossing. Bestrijding door rupsen af te branden

of te bespuiten met biologische middelen is arbeidsintensief en kostbaar. En het lijkt er niet op dat het probleem zo wordt opgelost.

De Boermarke Wapserveen wil de problematiek op een andere manier aanpakken, door natuurlijke bestrijders in te zetten. In het project 'Natuurlijke bestrijding eikenprocessierups' worden nestkasten opgehangen voor mezen, bloemrijke bermen ingezaaid zodat er meer sluipwespen op af komen. En worden vleermuisnestkasten opgehangen.

Natuurlijke vijanden

Dat er natuurlijke vijanden zijn van de eikenprocessierups is al uit eerder onderzoek bekend. Onderzoeker Silvia Hellingman die onder meer als inwoner van Wapserveen nauw betrokken is bij dit onderzoeksproject, stelde al in 2015 vast dat pimpelmezen en koolmezen een belangrijke rol kunnen spelen bij de bestrijding van eikenprocessierupsen. En zij heeft al meer natuurlijke vijanden ontdekt zoals wantsen, gaasvliegen of het tweestippelig lieveheersbeestje. Maar de vraag blijft of die natuurlijke vijanden de populatie van eikenprocessierupsen substantieel omhoog kan brengen.

Daarom wordt in Wapserveen een driejarige praktijkproef uitgevoerd. Er zijn daar twee proeflocaties, een aan het Westeinde en een aan de Van Helomaweg. Op de locatie aan het Westeinde zijn nestkasten opgehangen en worden de bermen zodanig beheerd dat er meer biodiversiteit is. In samenwerking met kinderen van de basisschool en de vogelwacht Uffelte zijn twintig nestkasten opgehangen voor koolmezen, pimpel-

mezen, mussen en andere soorten vogels die insecten eten.

In totaal worden op de proeflocatie 64 eikenbomen gevolgd. Op basis van het aantal nesten in 2017 op de proeflocatie was de verwachting dat daar na de zomer 2018 zo'n 190 tot 195 nesten van de eikenprocessierups te vinden zouden zijn. Op die proeflocatie werden na de zomer niet meer dan 32 nesten in 28 bomen aangetroffen. Een groot deel van de nesten was bovendien aangevreten en vier nesten bleken compleet leeg gegeten te zijn. Op de locatie aan de Van Helomaweg, die als controlelocatie dient, werden 195 nesten aangetroffen. Daar bleken in alle 64 bomen nesten te zitten.

Praktijkproef succes

Onderzoeker Silvia Hellingman concludeert op basis van die resultaten dat er op de proeflocatie 85% minder nesten zijn. In een bericht op *Nature Today* schrijft ze dat het eerste jaar van de driejarige praktijkproef succesvol is. 'Het succes is groter dan we hadden gehoopt en verwacht'.

Ook de Vlinderstichting voert een vergelijkbaar veldonderzoek uit. In het blad *Vlinders* van november 2018 wordt dit onderzoek aangestipt in het artikel 'Hoe bestrijd je de eikenprocessierups (en waarom)? De stichting heeft in de gemeenten Heerde, Renkum en Heerde bermen ingezaaid. Op die locaties wordt de ontwikkeling van eikenprocessierupsen op 2,4 km ingezaaide berm vergeleken met de aanwezigheid van eikenprocessierupsen op eikenbomen bij 2,4 km niet ingezaaide berm. In het artikel (<http://edepot.wur.nl/464079>) worden nog geen resultaten van deze proeven genoemd.

Eikenprocessierupsen, foto Wikimedia

Bij het project zijn Boermarke Wapserveen, Niels van Ligten, Ecologische Hovenier Klavertje 4, en Hellingman Onderzoek en Advies BV betrokken. Rene Vree Egberts van Agrarische Natuurbeheer Drenthe is projectleider.

Meer informatie:

- Vogels en hun functie in de bestrijding van de eikenprocessierups, artikel *Tuinaan-nemer 2015* <http://edepot.wur.nl/382736>
- Hoe bestrijd je de eikenprocessierups (en waarom)?, artikel *Vlinders*, november 2018 <http://edepot.wur.nl/464079>
- Informatie Eikenprocessierups Vlinderstichting <https://www.vlinderstichting.nl/eikenprocessierups/>
- Leidraad beheersing eikenprocessierups, NVWA 2013 <http://edepot.wur.nl/252074>
- Dossier Eikenprocessierups, Groen Kennisnet <https://www.groenkennisnet.nl/nl/groenkennisnet/dossier/dossier-eikenprocessierups.htm>

Jan Nijman

Het Holtingerveld

Een van de voor mij meest bijzondere natuurgebieden van de gemeente Westerveld is het 1782 ha grootte Natura 2000 gebied het Holtingerveld. Dat heeft alles te maken met de unieke combinatie van natuur en cultuurhistorie. De natuur en de mens die immers altijd alles met elkaar te maken hebben en elkaar voortdurend beïnvloeden is voor mij onvoorstelbaar boeiend om je in te verdiepen.

Als we denken aan en kijken naar de invloed van de natuur op dit gebied dan zien we een keten van heuvels die ontstaan zijn in de voorlaatste ijstijd (het Saalien 250.000 – 130.000 jaar geleden). Toen ploegde een honderden meters dikke ijstong als een soort van enorme bulldozer door het dal van de huidige Wapserveense Aa. Het gevolg hiervan was ook dat door het opstuwten door die enorme ijsmassa een keten van heuvels ontstond.

Havelterberg

Daaraan danken we ook de Havelterberg die met een hoogte van ongeveer 18 meter voor ons een prachtig uitzichtpunt over een belangrijk deel van het gebied vormt. Maar ook zien we in het Holtingerveld sporen van de laatste ijstijd (het zogenoemde Weichselien tot 12.000 jaar geleden)

In die periode lag Drenthe niet onder een dikke laag ijs, maar was de ondergrond diep bevroren, de permafrost. Het gebied leek wel een toendra met weinig vegetatie. Als gevolg van de geringe vegetatie kon de losgevroren bovengrond makkelijk verstuiven en verplaatsten de zandkorrels zich. Op die manier werd dekzand afgezet. Hierdoor vormden zich landduinen die nog goed

Hunebed D54, foto Wikimedia

zichtbaar zijn in het noordoosten en oosten van dit schitterende natuurgebied. Door de diep bevroren ondergrond ontstonden als gevolg van de enorme druk van het grondwater tegen de bevroren bovengrond grote vorstheuvels, de zogenoemde pingo's. Water heeft immers meer ruimte nodig als het bevriest en de enorme kracht van dat uitzetten in een bevroren landschap zorgde voor het ontstaan van de heuvels. Als de bovengrond van de vorstheuvels afglijdt blijft een met water gevuld dal over dat kenmerkend rond is en relatief steile randen heeft. Er ligt 'de Doeze' ten noorden van Het Hunehuis. Mogelijk een pingoruïne, maar meer waarschijnlijk een stuifkuil. Onderzoek heeft aangetoond dat op de hoge randen van de Doeze sporen van rendierjagers aangetroffen zijn. Deze zouden afkomstig zijn uit de zogenoemde Ahrenburgcultuur (ca. 11.200 v.Chr. – ca. 9500 v.Chr.)

De daarnaast zo zichtbare en beleefbare invloed van menselijk handelen, zoals blijkt uit de duizenden jaren oude begraafplaatsen in de vorm van de tientallen grafheuvels die liggen in het gebied van de Bisschopsberg tot aan Uffelte en de twee hunebedden. Maar zijn ook de vele bomkraters, de grote en de kleine voormalige startbanen, de in de natuur gemaakte hangars zijn de sporen die ontstaan als gevolg van de

functie als militair oefenterrein. Deze sporen zijn de onderdelen van een landschap dat gekenmerkt wordt als: "Door ijs en oorlog gekneed".

Een uniek gebied dat beheerd wordt door Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten en het Ministerie van Defensie. Een gebied dat vanwege zijn schoonheid terecht door velen wordt bezocht, maar dat ook zodanig grote natuur- en cultuurhistorische waarden in zich heeft dat bescherming nodig is zodat we er op een goede manier mee omgaan. Er ligt zeker een taak om mensen te helpen zich bewust te zijn van de uniciteit en de beschermwaardigheid van dit bijzondere gebied.

Schaapskudde

De grote hoogteverschillen en de aanwezigheid van keileem zorgen voor een grote variatie in flora. Een belangrijk deel van het Holtingerveld bestaat uit verschillende soorten heide die door de Holtinger schaapskudde wordt begraasd. Er staat een prachtige, in 2013 gebouwde, schaapskooi vanwaar vrijwel dagelijks omstreeks 9.15 u de herder met zijn kudde Drentse heideschapen vertrekt en tegen 16.00 u ook weer arriveert. De Holtinger schaapskudde is sterk van sponsors afhankelijk en daarmee is ook de instandhouding respectievelijk het onderhoud via een begrazingsplan van dit gebied afhankelijk van die sponsoring.

Informatiecentrum

Op 24 mei 2018 is het Informatiecentrum officieel geopend door vertegenwoordigers van de gemeente Westerveld, de provincie Drenthe en Staatsbosbeheer als de belangrijke financiers van de Poort Holtingerveld. Het informatiecentrum wordt beheerd door het Toeristisch Informatie Punt Westerveld. In het centrum is een kleine maar aansprekende expositie te bezichtigen over de historie van het Holtingerveld. Ook het Toeristisch Informatie Punt Westerveld heeft er zijn plek en er wordt dan ook niet alleen over het Holtingerveld informatie gegeven.

De gebroeders Faken, wellicht bekend van het drukbezochte horecapunt 'Theehuis 't Hunebed' aan de Van Helomaweg, verzorgden een relatief korte tijd de horeca en beschikten daarbij ook

over een ruim terras. Helaas was de horecavoorziening maar zeer beperkt geopend en kon er nauwelijks gesproken worden van een bij die uitspanning passend aanbod. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat er nu geen horeca-uitbater meer is en er gezocht wordt naar een enthousiaste horecaondernemer die er op uit

Schaapskooi Holtingerveld, bron Wikimedia

is een succes te maken van deze horecagelegenheid waar, afgaande op de enorme bezoekersaantallen van deze dagrecreatie bestemming, meer dan voldoende commerciële kansen liggen in een uniek gebied dat zo rijk is aan bijzondere natuur- en cultuurhistorische waarden.

Voor kinderen is er een natuurspeelplaats aangelegd. Verder is gewerkt aan een beleefroute die de bijzondere historie van het Holtingerveld op theatrale manier vertelt aan wandelaars. Er zijn verschillende routes uitgezet waardoor wandelaars een goede indruk kunnen krijgen van een deel van het gebied. Een perspectivische tekening die herinnert aan de periode van het militaire vliegveld moet zorgen voor de nodige fotomomenten.

Poort Holtingerveld

De meest gebruikte toegang is ongetwijfeld die van de Poort Holtingerveld waarachter een groot parkeerterrein ligt. Het ziet er ook uit als de toegangspoort van dit bijzondere Natura 2000-gebied. Voor automobilisten zijn er, vanaf Havelte gezien nog een tweetal veel kleinere parkeergelegenheden aan de Holtingerveldkant van de Van Helomaweg. Gelukkig is er ook aan mensen gedacht die niet van een auto gebruik maken om naar het Holtingerveld te gaan en is er voldoende gelegenheid ook de fiets te stallen. Vlakbij de toegang via de Poort Holtingerveld ligt ook het meer dan 900 m² grootte, dagelijks vanaf 9.00 u geopende en zeer bezoekwaardige, Vlinderparadijs Papiliorama, dat overigens een van de grootste tropische vlindertuinen van Europa is.

Het Holtingerveld is een gebied om van te houden en steeds meer in te ontdekken, maar het is ook een gebied waar het IVN niet goed zichtbaar vertegenwoordigd is.

Informatie leert ook dat er wel dringend behoefte is aan een gidsengroep. Graag wil ik mij daarvoor inzetten.

Adri van der Weyde

Het was winter en al heel lang had de eekhoorn ...

Het was winter en al heel lang had de eekhoorn niemand gezien. Hij zat voor zijn raam en keek naar de sneeuw die tussen de takken van de beuk naar beneden viel.

Hij schonk zichzelf een kopje thee in.

Het was een warm, dampend kopje en de eekhoorn dacht: eigenlijk is thee heel aardig.

Hij wou dat hij een klein gesprekje met de thee kon voeren. Volgens de mier, dacht hij, kan je overal mee praten. Zelfs met de lucht.

Weet je wat, dacht hij, laat ik het eens proberen. Hij schraapte zijn keel en zei: "Hallo thee".

Even was het stil, toen hoorde hij een zachte, zilverachtige stem uit het kopje die zei: "Hallo eekhoorn".

De eekhoorn viel bijna van zijn stoel, maar bleef nog net zitten.

"Hallo thee", zei hij weer en begon een gesprek met de thee.

Zij spraken over geuren, over kringelende dampen en over de winter. De thee wist veel.

Ten slotte vroeg de thee of de eekhoorn hem wilde opdrinken. "Voor ik koud ben", zei hij.

De eekhoorn aarzelde even en zei: "Dag thee".

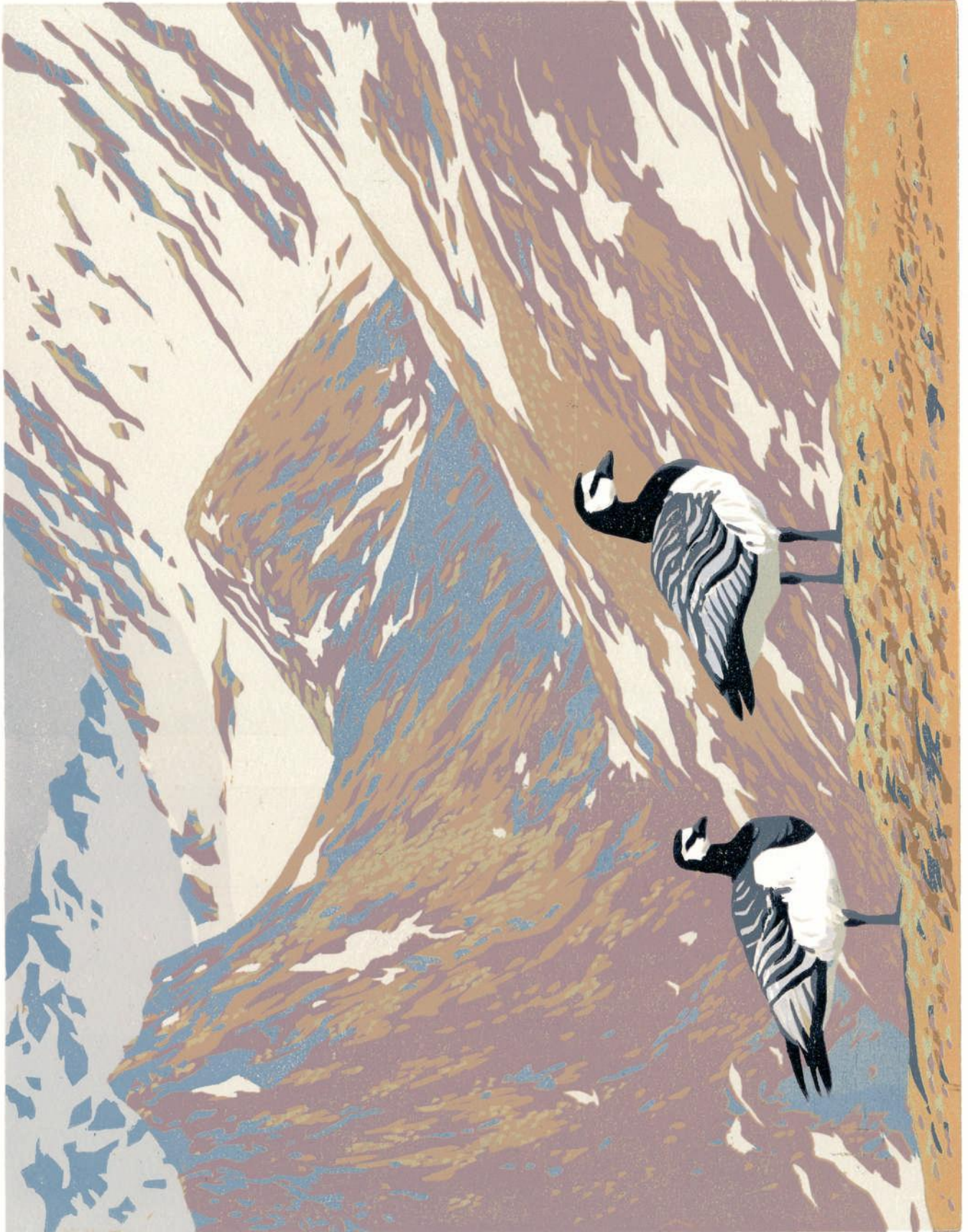
Toen dronk hij de thee op.

Daarna was het stil. Maar, had de thee nog gezegd, zo nodig kom ik weer terug, eekhoorn.

De eekhoorn zette het lege kopje neer en zuchtte. Hij keek naar de sneeuw op de takken van de bomen, en naar de donkere wolken die door de lucht trokken. Daar zou ik ook wel eens mee willen praten, dacht hij, met de wolken. Wat zou ik daar graag eens mee willen praten. Maar niet nu. Nu ga ik slapen, dacht hij en viel in slaap.

Toon Tellegen Bron: NRC, 1 mei 1992

Brandgans, Erik van Ommen
